

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اطلاعات راهبردی: مبانی و رویکردها

تألیف:

دکتر هادی تاجیک (استادیار دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام)

احسان محمدی منیع

دانشکده و پژوهشکده پیامبر اعظم (ص)

دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام

موسسه چاپ و انتشارات

مؤسسه چاپ و انتشارات
دانشگاه جامع امام حسین(ع)

۱۰۰۷

سری: راهبردی - ۷۴

سرشناسه	: تاجیک، هادی، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور	: اطلاعات راهبردی؛ مبانی و رویکردها/ تالیف هادی تاجیک، احسان محمدی منیع؛ [تهیه کننده] دانشکده و پژوهشکده پیامبر اعظم صلی الله و علیه و آله و سلم.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع)، موسسه چاپ و انتشارات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۶ص: نمودار.
فروست	: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه امام حسین(ع): ۱۰۰۷. سری راهبردی: ۷۴.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۸۶-۰۴۷-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص: ۱۶۴-۱۶۶.
موضوع	: سازمان اطلاعاتی
موضوع	: Intelligence service
موضوع	: برنامه ریزی راهبردی
موضوع	: Strategic planning
شناسه افزوده	: محمدی منیع، احسان، ۱۳۷۷-
شناسه افزوده	: دانشگاه جامع امام حسین (ع). دانشکده پژوهشکده پیامبر اعظم (ص)
شناسه افزوده	: دانشگاه جامع امام حسین (ع). موسسه چاپ و انتشارات
رده بندی کنگره	: JF1۵۲۵
رده بندی دیویی	: ۳۲۷/۱۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۰۵۵۴۳

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس برای دانشگاه جامع امام حسین(ع) محفوظ است.

- عنوان: اطلاعات راهبردی؛ مبانی و رویکردها
- تألیف: دکتر هادی تاجیک، احسان محمدی منیع
- ویراستار: سید فرید حسینی
- صفحه‌آرا: علی قنبری
- ناظر فنی چاپ: حمید قمری
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ بلاغ
- نوبت چاپ: اول (مهر ماه ۱۴۰۰)
- شمارگان: ۵۰۰ نسخه
- قیمت: ۴۵۰/۰۰۰ ریال
- نشانی: تهران، بزرگراه شهید بابایی، بعد از پل لشکرک، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، معاونت پژوهش و فناوری، مؤسسه چاپ و انتشارات، تلفن: ۷۴۱۸۸۲۶۰ دورنگار: ۷۴۱۸۸۲۷۴
- مرکز پخش: تهران، میدان فردوسی، فروشگاه و نمایشگاه مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تلفن: ۸۸۳۹۲۹۶۷

بسم الله الرحمن الرحيم
«يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا...»

حکمت را به هر کس بخواهد می‌دهد و کسی که به او حکمت داده شود، حقا خیری فراوان داده شده است...

(سوره مبارکه بقره - آیه ۲۶۹)

انقلاب کبیر اسلامی، نمونه‌ای بی‌بدیل تاریخی، از حرکت اجتماعی عظیمی است که با سرنوینی طاغوت و برپایی نظام مقدس جمهوری اسلامی، امیدهای فراوانی را در دل مستضعفان و آزادی‌خواهان جهان برای تحقق آرمان‌های بلند دولت اسلامی، جامعه اسلامی و در نهایت، تمدن بزرگ اسلامی پدید آورد. در این میان، نهادهای علمی، به‌ویژه دانشگاه‌ها، باید نقش کلیدی سوزن‌بانی و هدایت قطار پیشرفت و رشد جامعه در مسیر صحیح انقلابی را ایفا نمایند.

دانشگاه جامع امام خمین علیه السلام به‌عنوان «دانشگاه سازمانی سپاه در تراز انقلاب اسلامی» با شعار «تزکیه، جهاد علمی، دانشگاه تمدن‌ساز»، در کنار مسئولیت مهم انسان‌سازی و تربیت سربازان عصر ظهور، وظیفه تولید و نشر معارف پاسداری از انقلاب اسلامی را نیز برعهده دارد. در این راستا، معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه به‌منظور تکمیل چرخه مدیریت دانش بومی با سه ویژگی «اسلامی بودن»، «روزآمدی» و «کارآمدی»، با هدف دستیابی به مرجعیت علمی، افتخار و تلاش دارد تا زمینه و بستر لازم برای اساتید و پژوهشگران محترم این عرصه را فراهم نماید. امید است در سایه الطاف بیکران الهی و با گسترش فعالیت‌های انتشاراتی مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام، این رسالت خطیر تحقق یابد.

در پایان، بر روح ملکوتی معمار و رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی ره و همچنین شهدای گرانقدر انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و مدافعان حرم درود می‌فرستیم و با آرزوی سلامتی و توفیقات هرچه بیشتر مقام معظم رهبری، امام خامنه‌ای ره، و نیز خدمتگزاران اسلام و کشور، از اساتید، فرهیختگان و اهل نقد و نظر تقاضا داریم با ارائه نظرها و پیشنهادهای خود، ما را یاری فرمایند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

معاونت پژوهش و فناوری

دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام

مقدمه.....	۱۱

بخش اول: مبانی اطلاعات راهبردی ۱۵/

فصل اول: اطلاعات راهبردی؛ بنیان‌های نظری ۱۵/

مقدمه.....	۱۵
۱- چستی اطلاعات راهبردی.....	۱۸
۲- آگاهی از تغییرات در حال ظهور.....	۲۳
۳- عینیت اطلاعات راهبردی.....	۲۵
۴- اطلاعات راهبردی؛ ترکیبی از علم و هنر.....	۲۷

فصل دوم: درآمدی بر اطلاعات راهبردی؛ مفهوم‌شناسی و حوزه‌های موضوعی ۳۱/

مقدمه.....	۳۱
۱- حوزه‌های موضوعی در جمع‌آوری اطلاعات راهبردی.....	۳۷
۲- پیش‌زمینه عمومی.....	۳۷
۳- خصوصیات کشور.....	۳۷
۴- مردم.....	۳۷
۵- علم و فناوری.....	۳۸
۶- اقتصاد.....	۳۹
۷- سیاسی.....	۴۰
۸- حمل و نقل.....	۴۱
۹- جغرافیای نظامی.....	۴۲
۱۰- تشکیلات نظامی.....	۴۳
۱۱- ضمیمه‌های مخصوص.....	۴۴
۱۲- شناخت تأسیسات حیاتی کشور.....	۴۸
۱۳- جنگ‌های مدرن؛ جنگ سیاسی و اقتصادی.....	۴۹

فصل سوم: بایسته‌های توصیفی و تحلیلی اطلاعات راهبردی/۵۱

مقدمه.....	۵۱
۱- توصیف اطلاعات راهبردی.....	۵۵
۲- تحلیل اطلاعات راهبردی.....	۶۰
۳- اهمیت راهبردی.....	۶۲
۴- آسیب‌پذیری معین.....	۶۸
۵- اقدامات احتمالی و برآوردها.....	۶۹

فصل چهارم: بازیابی مدل‌های کاربردی در اطلاعات تجاری و کاربری آن

در حوزه‌های اطلاعاتی و امنیتی/۷۱

مقدمه.....	۷۱
۱- فرایند اطلاعاتی استاندارد.....	۷۲
۲- محصول اطلاعات راهبردی.....	۷۳
۳- برنامه‌ریزی اطلاعاتی راهبردی.....	۷۴
۱-۳- تعریف صحیح مسئله.....	۷۴
۲-۳- ایجاد یک برنامه برای جمع‌آوری اطلاعات راهبردی.....	۷۵
۳-۳- تولید فرضیه‌های کار.....	۷۶
۴-۳- دستیابی به اطلاعات مازاد و تخصصی.....	۷۶
۵-۳- پردازش- ثبت کردن، جمع‌آوری و ارزیابی.....	۷۶
۶-۳- ادغام، تحلیل و تفسیر.....	۷۷
۷-۳- گزارش یافته‌ها.....	۷۹
۸-۳- بررسی روند و نتایج.....	۸۰
۴- چند اصل کلیدی در کاربرد اطلاعات راهبردی.....	۸۱
۱-۴- استفاده از «چرخه اطلاعات راهبردی».....	۸۱
۲-۴- مدیریت عملکرد اطلاعات راهبردی.....	۸۱
۳-۴- دسترسی و رسیدگی به اطلاعات.....	۸۲

۸۳.....	۴-۴- تعیین وظیفه.....
۸۴.....	۴-۵- کارمندان.....

بخش دوم: کاربرست اطلاعات راهبردی/۸۷

۸۷.....	مقدمه.....
۸۸.....	۱- کارکردهای اطلاعات راهبردی.....
۸۹.....	۱-۱- آینده پژوهشی (پیش بینی روش های آتی).....
۸۹.....	۱-۲- شکل دهی به اندیشه های اولیه در پشتیبانی مستقیم از حوزه سیاست گذاری.....
۹۰.....	۱-۳- رضایتمندی مشتری (ایجاد رابطه بین تحلیلگر و مشتری).....
۹۰.....	۱-۴- کمک به تصمیم گیری در سطحی یکپارچه و مشترک.....
۹۱.....	۱-۵- برآورد ریسک پذیری فعالیت های آتی.....
۹۱.....	۱-۶- جهت گیری های اطلاعات راهبردی.....

فصل پنجم: اطلاعات راهبردی سنگ بنای تصمیم گیری راهبردی/۹۳

۹۳.....	مقدمه.....
۹۴.....	۱- تصمیم گیری.....

فصل ششم: اطلاعات؛ دوراندیشی و پیش بینی راهبردی/۱۰۵

۱۰۵.....	مقدمه.....
۱۰۶.....	۱- دوراندیشی راهبردی.....
۱۱۲.....	۲- تفکر راهبردی.....
۱۱۵.....	۳- سطوح پیش بینی راهبردی در سیاست گذاری راهبردی.....
۱۱۷.....	۴- مفاهیم.....
۱۲۲.....	۵- آینده پژوهی و مطالعات آینده.....
۱۲۴.....	۶- تحلیل سیگنال ضعیف.....
۱۲۵.....	۷- تحلیل برون یابی سنتی.....

مقدمه

برای توسعه یا ساخت هر نظریه در حوزه اطلاعات، نخستین ضرورت ارائه تعریف است، زیرا اطلاعات برای افراد معانی گوناگونی دارد و تقلیل آن به یک تعریف خاص مشکل است. در اغلب تعاریفی که از اطلاعات می‌شود، مهم‌ترین محور این است: «اخبار بررسی و تجزیه و تحلیل شده برای تصمیم‌گیران» (بر اساس اخباری که صحبت و سقمش مشخص نشده است نمی‌توان تصمیم‌گیری کرد). در واقع اطلاعات محصولی تحلیلی است که برای اتخاذ تصمیمات مطلوب و بهینه در اختیار تصمیم‌گیرندگان قرار می‌گیرد.

با گسترش حوزه‌های نظری و مطالعاتی اطلاعات، محققان این حوزه، اطلاعات را به دو گونه راهبردی و تاکتیکی تقسیم‌بندی کرده‌اند:

- **اطلاعات تاکتیکی:** اطلاعات تاکتیکی بر دشمن و محیط عملیات تمرکز دارد و از طریق روش‌هایی، از جمله بازپرسی، کنترل مراقبت یا شناسایی زمینی، هوایی و دریایی، شناسایی با استفاده از اطلاعات سیگنالی، شناسایی از طریق عکس برداری و داده‌های حسی - به وسیله تجهیزات دید در شب - و شناسایی هدف به دست می‌آید. اطلاعات تاکتیکی ناظر بر اهداف محدود، کوتاه مدت و مستقیم است.

- **اطلاعات راهبردی:** اطلاعات راهبردی در شکل‌دهی طرح‌های سیاسی و نظامی در سطح کشوری و بین‌المللی ضروری است. بر خلاف اطلاعات تاکتیکی، اطلاعات راهبردی در راستای اهداف ملی، کمک در اجرای راهبردهای کلان و روش‌های طراحی انجام عملیات استفاده می‌شود.